

ใบความรู้เรื่อง “South Asia On Tour”

แหล่งอารยธรรมและแหล่งมรดกโลกของภูมิภาคเอเชียใต้

แหล่งอารยธรรมอินเดีย

- **อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ**

เป็นอารยธรรมกึ่งก่อนประวัติศาสตร์ เพราะแม้จะพบตราประทับเป็นรูปคล้ายตัวอักษร แต่ยังไม่สามารถอ่านได้ สันนิษฐานว่าชาวทราวิทหรือดราวิเดียน หรือทมิฬ ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองเป็นผู้ให้กำเนิดอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ

นอกจากนี้บริเวณที่ตั้งของลุ่มแม่น้ำสินธุสามารถติดต่อกับดินแดนเมโสโปเตเมียดินแดนที่เป็นแหล่งอารยธรรมโลกอีกแห่งหนึ่ง สภาพภูมิประเทศดังกล่าวทำให้ลุ่มแม่น้ำสินธุเป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรมอินเดียโบราณที่เจริญรุ่งเรืองเมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช

นักโบราณคดี เรียกชื่ออารยธรรมที่ขุดค้นพบตามชื่อเมืองที่เป็นที่ตั้งของซากเมืองโบราณคือ เมืองฮาร์ป้า (Harappa) นอกจากเมืองฮาร์ป้าแล้ว นักโบราณคดียังขุดพบซากเมืองโบราณอีกแห่งคือ เมืองโมเฮนโจ-ดาโร (Mohenjo-Daro)

การประกอบอาชีพมีผู้ประกอบอาชีพทางการผลิตสินค้าและการค้าขาย ช่างฝีมือผลิตเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับจากโลหะ เช่น ทองแดง เงิน ทอง และโลหะผสม เช่น สำริด และใช้เปลือกหอยและงาช้างมาเป็นวัสดุประกอบเครื่องประดับด้วย อีกทั้งยังมีการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและผ้าฝ้ายสำหรับขาย โดยนักโบราณคดีได้พบตราประทับห่อสินค้าจากฮาร์ป้าในดินแดนเมโสโปเตเมีย ซึ่งบ่งชี้ว่าชาวฮาร์ป้าได้ผลิตสินค้าเพื่อการค้าและมี การค้ากับต่างแดน แต่เนื่องจากนักโบราณคดี ไม่พบบันทึกหรือหลักฐานที่เป็นตัวอักษรในซากโบราณคดี ของอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ

ผู้คนที่มียุทธศาสตร์ในการพัฒนาและสร้างสรรค์อารยธรรมในแถบนี้มีด้วยกัน ๒ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในลุ่มแม่น้ำสินธุตั้งแต่ปลายยุคหินใหม่ เรียกว่า “ดราวิเดียน” มีรูปร่างเล็ก ผิวดำ จมูกแบน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ “อินโด-อารยัน” มีรูปร่างสูงใหญ่ จมูกโด่ง ผิวขาว มีถิ่นอาศัยอยู่บริเวณภาคกลางของทวีปเอเชียรอบๆ ทะเลสาบแคสเปียน

ต่อมาได้อพยพจากถิ่นเดิมไปยังดินแดนอื่นๆ กลุ่มหนึ่งอพยพไปตั้งถิ่นฐานบริเวณคาบสมุทรกรีกและในแหลมอิตาลี กลุ่มนี้เรียกว่า “อินโดยูโรเปียน”

กลุ่มที่สองไปตั้งถิ่นฐานทางทิศตะวันออกเฉียงใต้บริเวณอัฟกานิสถานและขยายสู่ทิศตะวันตกเข้าไปยังเปอร์เซีย กลุ่มนี้เรียกว่า “เปอร์เซีย” และกลุ่มที่สามขยายมาทางตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย กลุ่มนี้เรียกว่า “อินโดอารยัน” และได้พัฒนาอารยธรรม ต่อมาดินแดนแห่งนี้ได้กลายเป็นบ่อเกิดของลัทธิความเชื่อ ศาสนา และระบบปรัชญามากมาย

- **พวกดราวิเดียน**

อยู่ระหว่างปรับปรุง

ภาพชาวทมิฬ

ที่มาของภาพ : <https://becommon.co/culture/why-tamil2/>

พวกดราวิเดียนหรือทราวิทหรือทมิฬ มีผิวดำ ริมน้ำปากหนา จมูกแบน ซึ่งอยู่อาศัยในอินเดีย ก่อนที่พวกอารยันซึ่งมีรูปร่างสูงใหญ่ ผิวขาว จมูกโด่ง จะอพยพเข้ามา ชาวอารยันได้ยึดครองและให้ชาวทมิฬ เป็นนผู้รับใช้ ถูกเรียกว่า ทาส ซึ่งเป็นที่มาของการเกิดระบบวรรณะในสังคมอินเดีย

คำว่า ‘ทมิฬ’ หากสืบค้นความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จะมีคำจำกัดความว่า (๑) [ทะมิน] น. ชนพื้นเมืองอินเดียเผ่าหนึ่ง ปัจจุบันมีอยู่มากทางอินเดียแถบใต้และเกาะลังกา แถบเหนือ, ชื่อภาษาของชนเผ่านั้น. (ป.).

(๒) [ทะมิน] ว. คุร้าย, ร้ายกาจ, เช่น ใจทมิฬ ยุคทมิฬ, บางทีก็ใช้เข้ากับคำ หินชาติ เป็น ใจทมิฬหินชาติ. (ป.).

ปัจจุบัน ภาษาทมิฬยังจัดว่าเป็นภาษาเก่าแก่ที่สุดภาษาหนึ่งของโลกที่ยังไม่ตาย อีกทั้งยังเป็นภาษาแรกที่มีการเขียนแบบเฉพาะสำหรับบทกวี โดยมีผู้ใช้ภาษาทมิฬประมาณ ๗๘ ล้านคน นับเป็นภาษาที่มีผู้ใช้มากที่สุดเป็นอันดับที่ ๒๐ ของโลก

● พวกอารยัน

ชาวอารยันเป็นชนเผ่าอินโด-ยูโรเปียน รุกรานเข้าไปในแถบลุ่มแม่น้ำสินธุ บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดียตั้งแต่ ๑,๗๕๐ ปีก่อนคริสตกาลเป็นอย่างน้อย แต่จุดเปลี่ยนแปลงที่ชาวอารยันได้กระทำเกิดขึ้น ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาลลงมา โดยพวกเขาขยายการรุกรานจากแคว้นปัญจาบไปทางตะวันออก

เหตุที่กล่าวว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงหลัก เพราะว่าชาวอารยันมีเทคโนโลยีทางการทหารที่เหนือกว่าใครพวกเขาใช้ม้า ทั้งทหารม้าและรถศึกเทียมม้ารวมทั้งมีอาวุธที่เป็นเนื้อโลหะทั้งหมดนี้ทำให้ชาวอารยันมีกองทัพที่แข็งแกร่งและสามารถเดินทัพได้รวดเร็ว พวกเขาเป็นพวกเร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ ต่างจากกลุ่มชนที่เพาะปลูกทำการเกษตรซึ่งจะต้องอยู่เป็นหลักแหล่ง ข้อได้เปรียบเหล่านี้ทำให้ชาวอารยันขึ้นเป็นชนชั้นปกครอง ชาวอารยันมีวิถีคล้องช้างและควายเป็นของตน ยิ่งพวกเขาขยายอำนาจมาทางตะวันออกมากขึ้นๆ เราก็จะเห็นวัวอยู่ในกองทัพของพวกเขามากขึ้นเท่านั้น แน่แน่นอนว่านอกจากจะเป็นพาหนะแล้ว วัวยังเป็นอาหารของชนผู้เร่ร่อนเลี้ยงสัตว์ด้วย อีกทั้งเมื่อชาวอารยันเดินทางไปยังที่ใดได้

● เมืองโมเฮนโจดาโร

ที่มาของภาพ : <https://1th.me/hBMhk>

ความเจริญเกิดขึ้นเมื่อ ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชหรือ ประมาณ ๔,๕๐๐ ปี ผู้ทำการขุดค้นพบ คือ เซอร์จอห์น มาร์แชล นักโบราณคดีชาวอังกฤษ ในบริเวณเมืองโบราณยังพบตราประทับจำนวนมากซึ่งมีรูปสลักแตกต่างกัน มีทั้งรูปคน สัตว์ เช่น วัว ควาย เสือ แต่ยังไม่อ่านได้ นอกจากนี้ยังพบตราประทับของอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุในเมโสโปเตเมียและตราประทับรูปเรือคล้ายกับเรือของอียิปต์ด้วย

การพบซากเมืองโบราณฮาร์ป้าและเมืองโมเฮนโจ-ดาโร แสดงให้เห็นว่าเป็นเมืองขนาดใหญ่มีอาคารบ้านเรือนก่อด้วยอิฐและดินเผา มีสถานที่ประกอบพิธี กรรมทางศาสนา มีป้อมปราการที่เด่นชัดคือ มีการวางผังเมืองอย่างเป็นระเบียบ ด้วยการแยกพื้นที่ใช้งานออกจากกันอย่างชัดเจน เช่น อาคารบ้านเรือน ศาสนสถาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าทุกบ้านจะมี ห้องน้ำและท่อระบายน้ำเสีย ไปสู่ท่อระบายน้ำสร้างด้วยอิฐที่ฝังอยู่ใต้ถนน แสดงให้เห็นถึงการจั้ระบบสุขาภิบาลที่ดี

- **สถูปสาณูจี**

มหาสถูปสาณูจี รัฐมัจฉะประเทศ ประเทศอินเดีย

มหาสถูปสาณูจี

ที่มา : หนังสือเรียนประวัติศาสตร์, ศธ. สพฐ., พ.ศ. ๒๕๕๔,

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒, หน้า ๒๑๔

“สาณูจี” มหาสถูปที่สร้างโดยพระดำริของพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ครองราชย์ ในช่วง พ.ศ. ๒๗๐ – พ.ศ. ๓๑๑ ทรงเป็นจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโมริยะ ปกครองแคว้นมคธ ในขณะนั้น หลังจากที่พระองค์หันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว พระองค์ ก็ทรงกลายเป็นองค์เอกอัครพุทธศาสนาปฐมภัก ผู้อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา และเป็นผู้สร้างสถูปแห่งนี้ บนเนินเขา ที่สูงประมาณ ๙๑ เมตร ในเขตหมู่บ้านสาณูจี (Sanchi) อำเภอไรเซ็น (Raisen) แคว้นมัธยมประเทศ(Madhya Pradesh) ประเทศอินเดีย

พระสถูปแห่งนี้สร้างขึ้น ณ บริเวณที่เรียกว่า อวันตีอันเป็นสถานที่ที่ประสูติของ พระนางเทวี พระมเหสีองค์

แรกของพระองค์ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเดินทางท่องเที่ยวมายังเมือง อูจานี และได้ พบรักพระมเหสีพระองค์นี้เข้า จึงได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนาง และเนื่องจากพระเจ้าอโศกทรงโปรดปรานหุบเขาที่ Vidisa มาก จึงมีพระดำริให้สร้างสถูปแห่งนี้ขึ้น

สถูปสาณูจีได้สำรวจพบเป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ. ๑๘๑๘ (พ.ศ.๒๓๖๑) โดย พล.ท.เทเลอร์ นักโบราณคดีชาวอังกฤษ และต่อมาได้พบสถูปองค์ที่ ๑, ๒, ๓ รวมทั้งที่พำนักของพระสงฆ์เป็นจำนวนมากแต่สถูปได้ถูกทำลายไปมากโดยพวกนักล่าสมบัติ ซึ่งต่อมาได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์อีกครั้ง เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๑๒ -๑๙๑๙ (พ.ศ.๒๔๕๕-๒๔๖๒) จากการซ่อมแซมหลายครั้งทำให้ไม่ทราบว่ สถูปองค์เดิมมีขนาดเท่าใด

สถูปมีความสูง ๕๒.๕ ฟุตบนยอดสถูปตกแต่งด้วยฉัตร มีประตูทางเข้าสถูป ๔ ทิศ แต่ละประตู มีภาพแกะสลักพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า และการใช้ชีวิตของคนในยุคสมัยนั้น ซึ่งเป็นหลักฐาน ขึ้นสำคัญที่ยังหลงเหลือตั้งแต่ครั้งแรกสร้าง

โดยพระประสงค์ในการสร้างมหาสถูปสาณูจีของพระเจ้าอโศกมหาราชมีดังนี้

- ๑) เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- ๒) เพื่อบรรจุพระธาตุของพระอัครสาวก พระสาวรีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ รวมทั้งพระธาตุของพระสมณทูตอีก ๑๐ รูป ที่ทรงส่งไปประกาศพระศาสนาภายหลังการสังคายนาครั้งที่ ๓

- **ทัชมาฮาล**

ทัชมาฮาลเป็นอนุสรณ์สถานตั้งอยู่ในเมืองอัคระ ประเทศอินเดีย นับเป็น ๑ ใน ๗ สิ่งมหัศจรรย์ของโลกยุคใหม่ ทัชมาฮาลเป็นสุสานหินอ่อนที่พระเจ้าชาห์ จะฮาน จักรพรรดิแห่งราชวงศ์โมกุลแห่งอินเดียสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความรักที่มีต่อพระมเหสีของพระองค์ พระนามว่าออรูมันท์ ฟานู เพคุม หรือ “มมตาชมะฮัล” ซึ่งหมายถึงอัญมณีแห่งพระราชวัง พระมเหสีของพระองค์

สิ้นพระชนม์หลังจากให้กำเนิดทายาทองค์ที่ ๑๔ พระเจ้าซาร์ จะฮานเศร์ราโคยกยาวนาน และใช้พระราชสมบัติส่วนใหญ่สร้างอนุสรณ์แห่งความรักของพระองค์ขึ้น

ทัชมาฮาลตั้งอยู่ในสวนริมฝั่งแม่น้ำยมุนา สิ่งก่อสร้างที่มีชื่อเสียงที่สุด คือ สุสานของพระนางมุมตาส มะฮัล ซึ่งสร้างอย่างวิจิตรงดงามด้วยหินอ่อนสีขาว ศิลาลงประดับลวดลายเครื่องเพชรพลอย หินโมรา และเครื่องประดับจากประเทศต่างๆ ทัชมาฮัลมีเนื้อที่ประมาณ ๔๒ เอเคอร์เป็นที่ตั้งของมัสยิด หออาซาน (หอสูงสำหรับแจ้งเวลาทำมาซ) และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ

● เสาศิโนโคก

เสาศิโนโคก

ที่มา : หนังสือส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม, ศธ. สพฐ., พ.ศ. 2561, หน้า 139

“เสาศิโนโคก” หรือ “เสาศิโนโคกแห่งพระเจ้าอโศก” (Pillars of Ashoka) มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่าพันปี โดยมีต้นกำเนิดผูกพันกับประวัติศาสตร์ของพระเจ้าอโศกมหาราช วีรบุรุษสำคัญของแผ่นดินอินเดียช่วง ๓๐๐ ปีก่อนคริสตกาล โดยราชวงศ์เมารยะ (Maurya) เป็นราชวงศ์ที่ทรงอำนาจมากที่สุดบนแผ่นดินชมพูทวีปจากการสถาปนาของพระเจ้าจันทรคุปต์ โดยพระเจ้าอโศก นับเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งราชวงศ์ดังกล่าว ก่อนที่พระเจ้าอโศกจะได้ขึ้นชื่อว่าเป็นมหาราชานั้นพระองค์ทรงทำศึกสงครามไปทั่วแคว้นในชมพูทวีปเพื่อมุ่งหวังการขยายอาณาจักรของเมารยะไปให้กว้างไกลเมื่อกองทัพของพระองค์เสด็จไปนั้นจะต้องเกิดการสงครามนองเลือด พื้นที่จักรวรรดิของพระเจ้าอโศกเทียบได้กับ

สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน และสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศที่มีอยู่ในปัจจุบันรวมกัน ซึ่งจัดว่าเป็นจักรวรรดิขนาดใหญ่มากในโลกยุคโบราณ (दनय् चय् योरा, ๒๕๖๐: ประวัติศาสตร์เอเชียใต้)

ลักษณะของยอดเสาศิโนโคก ๔ ประการคือ

๑. บนยอดเสาศิโนโคกเป็นรูปสิงโต ๔ ตัว นั่งหลังชนกัน ซึ่งอยู่ในลักษณะค้ำรามหรือเปล่งสีหนาท แต่เดิมมีธรรมจักรตั้งอยู่บนหลังของสิงห์ทั้ง ๔ เป็นลักษณะสิงห์แบกธรรมจักร ซึ่งมี ๒๔ ซี่ ธรรมจักร คือ เครื่องหมายทางพระพุทธศาสนา

๒. ใต้ฐานสิงโตมีรูปธรรมจักร ๔ ด้าน วงล้อธรรมจักรมี ๒๔ ซี่ เท่ากับจำนวนปฏิจจสมุบาท ทั้งขบวนการเกิดและขบวนการดับ (ทุกข์)

๓. ระหว่างรูปธรรมจักรแต่ละด้านมีรูปสัตว์สำคัญ ๔ ชนิด เรียงไปตามลำดับ คือ

"ช้าง โค ม้า และสิงโต" ซึ่งล้วนมีความหมายเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น

๔. รองลงมาจากรูปสัตว์สำคัญทั้ง ๔ นั้น เป็นรูปกลีบบัว อันเป็นดอกไม้ประจำพระพุทธศาสนา หรือความบริสุทธิ์

พระพุทธรูปคันธาระ

พระพุทธรูปแบบคันธาระ

ที่มา : หนังสือส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม, ศธ. สพฐ., พ.ศ. 2561, หน้า 139

พระพุทธรูปแบบ “คันธาระ” หรือบ้างก็สะกดว่า “คันธาระ” (Gandhara) เป็นพระพุทธรูปยุคแรก ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยอิทธิพลทางศิลปะแบบกรีก ในดินแดนตอนเหนือของอนุทวีปอินเดีย ซึ่งเคยตกอยู่ใต้การครอบครองของชาวกรีกตั้งแต่ครั้งพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชแห่งมาซิโดเนียยกทัพมายึดครองไว้ได้

และศิลปะแบบกรีกก็ได้ส่งอิทธิพลต่อช่างฝีมือในการสร้างสรรค์งานประติมากรรมในศาสนาพุทธ ที่เดิมไม่นิยมการสร้างรูปเหมือนของพระพุทธเจ้า แต่มักใช้สัญลักษณ์แทนพระองค์เป็นหลัก และหันมาทำรูปเหมือนตามแบบนิยมของศิลปะกรีก กลายมาเป็นพุทธศิลป์ที่รู้จักกันดี ในชื่อ “พระคันธาระ” ตามชื่อแคว้นที่

ศิลปะแบบนี้เจริญรุ่งเรืองอยู่ ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณตอนเหนือของประเทศปากีสถาน

ส่วนเหตุที่ได้ชื่อว่า “พระคันธาระ” นั้น เพราะมีตำนานเล่าว่า ในแคว้นคันธาระมีพญานาคตนหนึ่ง ชื่อเอลาปตตร์ หรืออรวาลเป็นผู้ให้น้ำ แต่แรกได้ทำให้เกิดน้ำท่วมในแคว้นนั้น แต่ต่อมาเมื่อหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว จึงได้ให้น้ำทำให้แคว้นนั้นเกิดความสมบูรณ์พูนสุข “ด้วยเหตุนี้จึงเรียกพระพุทธรูปปางขอฝนว่าพระคันธาระ” (ที่มา : https://www.silpa-mag.com/history/article_4453)

- เมืองสารนาถ

ภาพเมืองสารนาถ

ที่มาของภาพ : <https://1th.me/Td9us>

เมืองสารนาถเป็นเมืองสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงพาราณสี (ปัจจุบันเรียก สารนาถ) ด้วยเหตุนี้ สารนาถจึงเป็น ๑ ในสังเวชนียสถาน ๔ แห่งขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนสถานในสารนาถถูกทำลายไปเกือบหมดในสมัยที่สุลต่านแห่งเดลีครองอินเดีย นอกจากพระสถูปเจดีย์ที่ยังหลงเหลือให้เห็นแล้วยังมีบางส่วนของเสาโอศกเหลืออยู่ ซึ่งในอดีตเป็นเสาที่มีความสูงถึง ๑๕ เมตร

